

Sir Richard has entered the building...

Som opponent ved en disputas i Trondheim fikk vi selveste Sir Richard Doll til å stille. I epidemiologiske kretser må det nesten sammenliknes med om vi hadde fått Elvis til å komme til dansegalla i byen.

Sir Richard Doll, i sitt 89. år, var villig til å være førsteopponent ved Pål Romundstads doktordisputas ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) over avhandlingen *Cancer risk of workers in the Norwegian aluminum industry*. I forkant av prøveforelesningen hadde Arbeidsmedisinsk avdeling og Institutt for samfunnsmedisinske fag fått lov til å arrangere et lite seminar over temaene «Is drinking good for you?», et tema som skulle være kjent for Tidsskriftets lesere (1), og «Epidemiology – is it time to call it a day?» Dette temaet refererte til en debatt som har gått noen år og som er blitt satt på spissen i en lederartikkel i *International Journal of Epidemiology* (2).

Lang karriere

Sir Richard Doll, en eldre, kultivert herre, vant alles hjerter. Han har vært en ledende epidemiolog i over et halvt århundre. Hans internasjonale innflytelse startet i 1952, da han sammen med Sir Austin Bradford Hill publiserte et arbeid kalt *A study on the etiology of carcinoma of the lung* (3). To år før hadde han lagt frem resultatet fra sin berømte studie over røykevaner og lungekreft blant britiske leger (4). Dette var den første prospektive studien over assosiasjonen mellom sigarettøyking og lungekreft, og den var med på å legge grunnlaget for at denne sammenhengen ti år senere kunne ansees som endelig etablert. Studien skal han avslutte til høsten, etter drøyt 50 års oppfølgingstid! Doll har senere publisert en lang rekke studier over forskjellige karsinogene eksponeringer, herunder asbest, radioaktivitet, nikkel, aluminium, luftforurensning, kunstgjødselproduksjon, passiv røyking og ernæring, og han la så sent som i vår frem en evaluering av den vitenskapelige litteraturen om sammenhengen mellom eksponering for elektromagnetiske felter og kreft. Han har også skrevet om brystkreft og blærekreft, i tillegg til en rekke andre temaer som ikke har med kreft å gjøre, bl.a. en studie om demens og røyking blant britiske leger.

Forebygging

Han har ikke bare klarlagt kausale sammenhenger mellom kreft og agens, men også vurdert muligheten for forebygging. Vekten på forebygging kom bl.a. frem i et arbeid fra 1986 (5). Han konkluderte her med at med

Sir Richard Doll øste av et hav av epidemiologisk viten da han var på visitt i Trondheim. Foto H.L. Leira

den kunnskap man da hadde var det grunnlag for å håpe på en halvering av forekomsten av dødelig kreft innen få tiår. I en studie han publiserte i august i fjor viste han seg å være sannspådd. Han viste der at den omfattende reduksjonen i daglig røyking i Storbritannia har halvert antall dødsfall av lungekreft som ellers ville ha forekommet i år 2000.

Et glass om dagen?

Til det første spørsmålet på seminaret, om regelmessig alkoholkonsum er av det gode, var han nyansert og pekte på at det kom an på alder først og fremst, men også på den sosiale kontekst forbruket fant sted i. Han mente at det i dag er grunnlag for å si at regelmessig konsum av ca. to alkoholenheter daglig reduserer risikoen for hjerte- og kardødelighet i betydelig grad for personer over 45 år. Hos unge ser man derimot ingen slik effekt og han nevnte i en bisetning at allerede Platon hadde ment at alkohol var bra for de over 40, men ikke var å anbefale for ungdom. Den farmakologiske effekten av alkohol, bl.a. med reduksjon av fibrinogen i blod og redusert plateaggregasjon er i samsvar med epidemiologiske funn. Den positive effekten varer bare 1–2 dager, slik at kontinuerlig konsum er effektivt, mens den tradisjonelle norske drikkemåten med høyt forbruk i helgene ikke vil ha noen gunstig effekt. Han nevnte også at ikke bare Platon hadde vært inne på dette, men at det allerede i 1926–31 ble publisert studier i USA som pekte på alkoholenes positive effekter og tobakks-

røykingens negative effekter for helsen. Under diskusjonen ble tolkningen av de epidemiologiske dataene kritisert. Mye av den tilsynelatende gunstige effekten kan forklares med gunstige kostvaner hos dem som drikker «dannet» (6).

Epidemiologisk forskning

Det andre temaet dreide seg om nytten av epidemiologisk forskning i dagens vestlige samfunn. Han var sterkt ueinig i Davey Smiths konklusjon om at epidemiologien har nådd en grense. Riktignok har eksponeringene blitt lavere, mer kompliserte og effektene man studerer er mer diffuse. Dette stiller større krav til design, og kanskje særlig til bedre eksponeringskarakterisering, mente Doll.

Pål Romundstads arbeid viser en økt forekomst av blærekreft blant norske aluminiumsindustriarbeidere, men forekomsten av lungekreft er, noe uventet, som i den norske befolkning for øvrig. I sin rolle som førsteopponent pekte Doll på noen valg kandidaten hadde gjort som kan ha ført til at en økt risiko for lungekreft er blitt mas-

kert. Så vel bruk av nasjonale referansedata, eksklusjon av ansatte med mindre enn fire års ansettelsestid og usikre røykedata kunne trekke i den retning. Han kritiserte også bruk av en «open-end»-aldersgruppe, dvs. at alle over en viss alder ble inkludert i en kategori, og mente det ville vært bedre å ekskludere alle over f.eks. 85 år.

Nye utfordringer

Til høsten skal Doll holde den såkalte «Fisher lecture», til ære for den store britiske statistikeren Ronald Aylmer Fisher (1890–1962). Dette synes Doll er en litt delikat oppgave fordi Fisher gikk massivt ut mot Doll og Bradford Hills studie av lungekreft blant britiske leger på 1950-tallet. Debatten fra den gang er vel kjent blant statistikere fortsatt. Doll fortalte at han var oppatt av å finne den riktige balansen i sin presentasjon av disse hendelsene.

– *Håkon Lasse Leira, Arbeidsmedisinsk institutt, Regionsykehuset i Trondheim*

Litteratur

1. Gulbrandsen P. Og verdens alkoholfrie dag, hvor ble det av den? *Tidsskr Nor Lægeforen* 2001; 121: 1669.
2. Davey Smith G, Ebrahim S. Epidemiology - is it time to call it a day? *Int J Epidemiol* 2001; 30: 1–11.
3. Doll R, Hill AB. A study of the aetiology of carcinoma of the lung. *Br Med J* 1952; 2: 1271–86.
4. Doll R, Hill AB. Smoking and carcinoma of the lung. Preliminary report. *Br Med J* 1950 ii; 730–48.
5. Doll R. Possibilities for the prevention of cancer. The Royal Society, 1986.
6. Westin S. Epidemiologien og jakten på det gode liv. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1998; 118: 517–8.